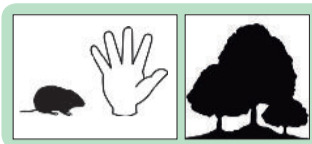

ول جنگلی شلکوفنیکوف *Microtus schelkovnikovi* Schelkovnikov's Pine Vole

External Features: HB 90-110 mm, T 18-30 mm, HF 14-16 mm, E 8-10 mm, and W 20-30 gr. Body is small with short muzzle and eyes are tiny. Ears are small and usually concealed in the fur. Distinctly bicoloured tail is very short, exceeding a maximum of 1/3 of the HB. The fur on the back is short and soft; dark grayish brown in color whereas the fur on abdominal parts is grey. There is no demarcation line between the fur of upper and lower parts.

Biological Features: Schelkonikov's vole is a social animal with semi-subterranean life. Diet consists of vegetative matters, especially roots and underground plant parts. The burrow system is equipped with several complex tunnels at depths of up to 25 cm, under fallen leaves in forests and nest chamber has 2 to 6 entrances. Breeding starts in March and litter consists of 1 to 4 young.

Habitat, Distribution and Abundance: The species inhabits moist foothill deciduous forests from 600 to 1000 m, a.s.l. It is dependent on forest ecosystem especially the places rich in Ironwood (*Parrotia persica*), Chestnut-leaved Oak (*Quercus castaneifolia*) and Hornbeam (*Carpinus betulus*) and is never observed outside forest. This vole is so far reported from mountainous areas of Tunekabon township (south of Khorram Abad village), Assalem, near Hashtpar, Weyser, south of Nowshar and Dasht Lateh, near Pol-e-Sefid.

Conservation Status: The species is categorized as "Near Threatened" (NT) by IUCN due to restricted geographic range (less than 20,000 square km) and forest habitat loss.

ویژگی‌های ظاهری: طول سر و بدن ۹۰ تا ۱۱۰ میلی‌متر، طول دم ۱۸ تا ۳۰ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۱۴ تا ۱۶ میلی‌متر، طول گوش ۸ تا ۱۰ میلی‌متر و وزن ۲۰ تا ۳۰ گرم است. چنه کوچک، پوزه کوتاه و چشم‌ها ریز است. گوش‌ها کوچک‌اند و اغلب در زیر موها پنهان هستند. دم بسیار کوتاه، کاملاً دو رنگ و یک سوم طول سر و بدن است. موهای پشت بدن کوتاه و نرم به رنگ قهوه‌ای خاکستری تیره و زیر شکم خاکستری است و حفاصل موهای پشت و زیر بدن مشخص نیست.

ویژگی‌های زیستی: جونده‌ای اجتماعی است و زندگی نیمه زیر زمینی دارد. از مواد گیاهی به خصوص ریشه و قسمت‌های زیرزمینی گیاهان تغذیه می‌کند. برای لانه راهروهای متعدد و پیچیده می‌سازد و اتاقک لانه که محل زندگی و زادآوری است در عمق حداکثر ۲۵ سانتی‌متری زمین و در زیر برگ‌های افتاده درختان قرار دارد. لانه دارای ۲ تا ۶ راه ورودی است. زادآوری در اواخر اسفند شروع می‌شود و بین ۱ تا ۴ بچه می‌زاید.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: در جنگل‌های کوهپایه‌ای نیمه حاره‌ای مرطوب، از ارتفاع ۶۰۰ تا ۱۰۰۰ متر از سطح دریا دیده می‌شود. وابسته به جنگل بوده و به خصوص در مناطقی که غنی از گونه‌های انجیلی، بلند مازو و ممرز است، مشاهده شده و خارج از محدوده جنگلی گزارش نشده است. تاکنون از مناطق مرتفع کوهستانی شهرستان تنکابن (جنوب روستای خرم آباد)، اسالم نزدیک هشتتیر، منطقه ویسر در جنوب نوشهر و دشت لته در منطقه پل سفید گزارش شده است.

وضعیت حفاظتی: به دلیل گستره پراکندگی محدود جهانی (کمتر از ۲۰/۰۰۰ کیلومتر مربع) و از دست دادن زیستگاه به واسطه نابودی جنگل‌ها، در طبقه «نزدیک به تهدید» (NT) فهرست سرخ IUCN قرار دارد.

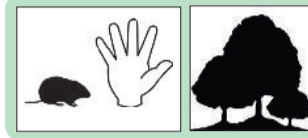

ویژگی‌های ظاهری: طول سر و بدن ۸۰ تا ۱۱۲ میلی‌متر، طول دم ۳۰ تا ۴۹ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۱۴ تا ۱۸ میلی‌متر، طول گوش ۹ تا ۱۲ میلی‌متر و وزن حدود ۲۰ تا ۲۹ گرم است. این ول جثه‌ی کوچک و دم بلند دارد (۴۰ درصد طول سر و تنه). موهای سطح پشتی قهوه‌ای خاکستری و موهای ناحیه‌ی شکمی خاکستری است. سطح بالایی دست و پا سفید چرک است.

ویژگی‌های زیستی: نقب‌زنی در این گونه کمتر از ول‌های دیگر دیده می‌شود. در طول تابستان از گیاهان سبز تغذیه می‌کند و در پاییز دانه‌های راش و بلوط را جمع‌آوری می‌کند. در بعضی مواقع به ریشه‌ی درختان بلوط جوان صدمه می‌زند.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: در جنگل‌های مخلوط، بیشه‌زارها، زیر صخره‌های پوشیده از خزه و در حاشیه‌ی رودها زندگی می‌کند. در منطقه‌ی قفقاز و جنوب قفقاز از ارتفاع ۵۰۰ تا ۱۴۰۰ متری مشاهده می‌شود. در جنوب قفقاز در جنگل‌های پهن برگ مناطق کوهستانی و به خصوص مناطق باز دیده می‌شود. تاکنون از مناطق مرزی ایران با آذربایجان و ارمنستان در شمال غربی ایران گزارش شده است.

وضعیت حفاظتی: ول جنگلی میجر دارای جمعیت‌های فراوانی است و سازگاری بالایی برای زندگی در زیستگاه‌های مختلف دارد و به همین دلیل در طبقه «کمترین نگرانی» (LC) فهرست سرخ IUCN قرار دارد. در ایران اطلاعات چندانی از این گونه وجود ندارد و نیازمند مطالعات بیشتری است.

External Features: HB 80-112 mm, T 30-49 mm, HF 14-18 mm, E 9-12 mm, and W 20-29 gr. This species has a small body and long tail (tail is 40% of head-body length). Fur on the dorsal parts is grayish brown and grey on ventral parts. The color of the upperparts of the hands and feet are dirty white.

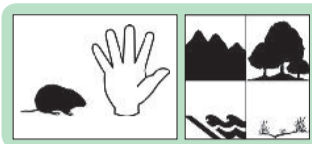
Biological Features: Burrowing is less common in this species compared to other voles. Diet consists of green plants in summer and beech seeds and oak acorns in fall. It sometimes damages roots of young oaks.

Habitat, Distribution and Abundance: It lives in mixed forests, woodlands, under rocks covered with mosses, and along river banks. In Caucasus and southern Caucasus it is found from 500 m to 1400 m, a.s.l. Habitat in southern Caucasus includes deciduous forests, especially open areas in the forest. It has been reported so far from Iranian border areas with Armenia and Azerbaijan in north-western Iran.

Conservation Status: Major's pine vole has abundant populations and high potential for adaptability to live in different habitats. Therefore, it is categorized as "Least Concern" (LC) by the IUCN. Lack of information about the species in Iran justifies more studies on this species.

کیسه‌دهان خاکستری (مهاجر) Grey Dwarf Hamster

External Features: HB 85-115 mm, T 20-35 mm, HF 14-19 mm, E 15-20 mm and W 35 gr. Body size is small. This hamster has a wide face and pointed muzzle. It resembles a vole but ears and eyes are bigger. Fur is gray on the back and white underneath. The boundary between upper and lower fur is marked. Tail is very short; about quarter of body length and is covered by cream-color hairs. However, the tail does terminate with a tuft. Ears are long and if folded forward would reach the eyes. Pinna is gray and ellipsoid in shape with short and thin hairs grow on outer surface.

Biological Features: This hamster is nocturnal but sometimes is seen during the day. It is solitary and builds its burrow under the ground. The burrow is equipped with several exits and chambers for food storage and parturition. It hibernates in cold climates. Their diet consists of plant materials and insects. Food is carried to the underground storage chambers in cheek pouch. During a year 3 to 4 litters are produced. Gestation lasts 17 to 22 days and 2 to 11 naked young with closed eyes are born in each litter.

Habitat, Distribution and Abundance: Lives in different habitats as mountainous and rocky areas, grasslands, agricultural fields, orchards, forested areas, steppes, semi-desert and sometimes in human dwellings. The species has been reported from many areas in Iran with the exception of deserts and coastal areas in the Persian Gulf and Oman Sea.

Conservation Status: It is categorized as "Least Concern" (LC) by the IUCN due to wide distribution and facing no serious threat.

ویژگی‌های ظاهری: طول سر و بدن ۸۵ تا ۱۱۵ میلی‌متر، طول دم ۲۰ تا ۳۵ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۱۴ تا ۱۹ میلی‌متر، طول گوش ۱۵ تا ۲۰ میلی‌متر و وزن حدود ۳۵ گرم است. جثه‌ای کوچک دارد. صورت پهن و پوزه باریک است. شباهت زیادی به ول داشته ولی چشم‌ها و گوش‌ها بزرگتر است. رنگ موهای پشت خاکستری تیره و زیر بدن سفید است. رنگ پشت و زیر بدن مرز مشخص دارد. دم بسیار کوتاه و حدود یک چهارم طول بدن بوده و به طور کامل از موهای کرم رنگ پوشیده شده است ولی در انتهای دم دسته موهای انتهایی تشکیل نمی‌شود. گوش‌ها به نسبت بزرگ هستند و در صورت خم شدن به جلو به چشم‌ها می‌رسند. لاله گوش بیضی شکل و خاکستری بوده و در سطح پشتی آن موهای ظریف و کوتاهی روییده است.

ویژگی‌های زیستی: شب‌گرد است ولی گاهی در طول روز هم دیده می‌شود. چوندهای انفرادی است و لانه را در زیر زمین می‌سازد. این لانه چندین راه خروجی و بخش‌هایی برای زایمان و انبار غذا دارد. زمستان‌ها در مناطق سردسیر به خواب می‌رود. از مواد گیاهی و حشرات تغذیه می‌کند. برای ذخیره زمستانی مقدار زیادی مواد غذایی را به وسیله کیسه دهانی به لانه حمل می‌کند. ۳ تا ۴ بار در سال تولیدمثل می‌کند. طول دوران آبستنی ۱۷ تا ۲۲ روز است و بین ۲ تا ۱۱ بچه برهنه و با چشمان بسته می‌زاید.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: در مناطق مختلفی مانند نواحی کوهستانی و صخره‌ای، علفزارها، زمین‌های زراعی و باغ‌های میوه واقع در زیستگاه‌های جنگلی، استپی، نیمه بیابانی و گاهی در مناطق مسکونی زندگی می‌کند. در ایران حضور این گونه به غیر از مناطق بیابانی و سواحل خلیج فارس و دریای عمان از اکثر مناطق گزارش شده است.

وضعیت حفاظتی: به دلیل گستره وسیع پراکندگی و نداشتن تهدیدی خاص در طبقه «کمترین نگرانی» (LC) فهرست سرخ IUCN قرار دارد.

کیسه‌دهان برانت (طلایی) *Mesocricetus brandti*

Brandt's Hamster

External Features: HB 150-180 mm, T 12-20 mm, HF 18-23 mm, E 19 mm and W 90-120 gr. It has a relatively large and wide body (females are somewhat larger than males). There is a large cheek pouch that continues from mouth to shoulder of the animal. Head is wide, muzzle is short, eyes small and ears are relatively large. Color of the upper hide is light brown with a shade of golden yellow and lower hide, from under the cheek to near tail, is gray. There is a large black spot on lower neck. The boundary between upper and lower parts is not demarcated. Tail is very short and as long as hind limb. Fore and hind limbs are short with bare soles.

Biological Features: It is nocturnal but sometimes observed during day. Brandts hamster lives solitarily. Digs burrow 2 m deep, and 10 m long in hard soils and covers its surface with dried vegetation. It hibernates but due to lack of fat deposits in the body sometimes gets up to feed from stored food. During hibernation heart beat drops from 400 to less than 4 per minute. It is omnivorous but feeds mainly on seeds, grains and green parts of plants and occasionally takes insects. Large amount of food is carried in cheek pouch to the nest. Breeds 2 to 5 times per year and after a gestation period of 16 days 2 to 16 young are born per litter. Longevity is 2 to 3 years and easily domesticated.

Habitat, Distribution and Abundance: Hilly steppes, agricultural fields and orchards are habitat for the species. It has been reported from Qazvin, Zanjan, Hamedan, Kordestan, Kermanshah, Ardabil, East Azarbijan and West Azarbijan provinces. It is not an abundant species.

Conservation Status: Population has declined 20 percent in last 10 years due to destruction of their steppe habitats; therefore, it is categorized as "Near Threatened" (NT) by the IUCN. It is a rare species and more information is needed on its populations.

ویژگی‌های ظاهری: طول سر و بدن ۱۵۰ تا ۱۸۰ میلی‌متر، طول دم ۱۲ تا ۲۰ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۱۸ تا ۲۳ میلی‌متر، طول گوش ۱۹ میلی‌متر و وزن حدود ۹۰ تا ۱۲۰ گرم است. جثه‌ای به نسبت بزرگ و پهن دارد (ماده‌ها تا اندازه‌ای از نرها بزرگ‌تر هستند). کیسه دهانی بسیار بزرگی دارد که از داخل دهان شروع شده و تا شانه‌ها ادامه می‌یابد. سر پهن، پوزه کوتاه، چشم کوچک و گوش به نسبت بزرگ است. رنگ پشت بدن قهوه‌ای روشن با سایه‌ای از زرد طلایی و زیر بدن از زیر چانه تا نزدیک دم خاکستری و در پایین گردن یک لکه بزرگ سیاه دارد. حدفاصل رنگ طلایی پشت و خاکستری زیر بدن مشخص نیست. دم خیلی کوتاه و اندازه آن در حدود پای عقب است. دست و پای کوتاه با کف برهنه دارد.

ویژگی‌های زیستی: شب‌گرد است ولی گاهی روز هم دیده می‌شود. به صورت انفرادی زندگی می‌کند. لانه‌ای با عمق حدود ۲ و طول ۱۰ متر در خاکهای سخت حفر کرده و سطح لانه را از گیاهان خشک می‌پوشاند. در فصل زمستان به خواب زمستانی می‌رود ولی چون بدن فاقد ذخیره چربی است، گاهی برای خوردن غذایی که ذخیره کرده است بیدار می‌شود. در طول مدت زمستان خوابی ضربان قلب از ۴۰۰ بار در دقیقه به ۴ بار در دقیقه کاهش می‌یابد. همه چیزخوار است اما بیشتر از دانه‌ها، میوه‌ها و قسمت‌های سبز گیاهان و به ندرت از حشرات تغذیه می‌کند. با استفاده از کیسه دهانی بسیار بزرگ خود مقدار زیادی مواد غذایی را به لانه حمل و ذخیره می‌کند. تعداد زایمان ۲ تا ۵ بار در سال است. پس از ۱۶ روز ۲ تا ۱۶ بچه می‌زاید. طول عمر دو تا سه سال است. به راحتی اهلی می‌شود.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: تپه ماهورهای مناطق استپی، کشتزارها و باغ‌ها زیستگاه این گونه است. از استان‌های قزوین، زنجان، همدان، کردستان، کرمانشاه، اردبیل، آذربایجان شرقی و آذربایجان غربی گزارش شده است اما گونه فراوانی نیست.

وضعیت حفاظتی: به دلیل تخریب زیستگاه‌های استپی به عنوان زیستگاه این گونه، جمعیت این گونه در ۱۰ سال گذشته کاهش ۲۰ درصدی داشته و به همین دلیل در طبقه «تهدید» (NT) فهرست سرخ IUCN قرار دارد. کیسه‌دهان برانت گونه کمیابی است و اطلاعات بیشتری از جمعیت این گونه مورد نیاز است.

Gerbillus aquilus

جربیل سبزه (تیره)

Swarthy Gerbil

External Features: HB 80-118 mm, T 122-151 mm, HF 28-32 mm, and EL 13-17 mm. Dorsal cinnamon mixed with black and ventral white, demarcation line prominent. Pinnae buff with black margin. Tail buff-pink below and cinnamon above, ending in grey tail tuft.

Biological Features: Swarthy Gerbil is a nocturnal and gregarious rodent. Not much is known about this species.

Habitat, Distribution and Abundance: It is found in temperate forests and grasslands near water sources. Recorded 60 km south of Kerman. Considering its distribution range in Afghanistan and Pakistan, it is probably distributed more widely in eastern Iran. There is no information available on the population abundance of this species.

Conservation Status: Though little is known about this species, it is categorized as "Least Concern" (LC) by the IUCN, mainly due to availability of suitable habitats not in risk of destruction and probability of having larger populations. Distribution is limited in Iran, and research on its biology and ecology is needed.

ویژگی‌های ظاهری: طول سر و بدن ۸۰ تا ۱۱۸ میلی‌متر، طول دم ۱۲۲ تا ۱۵۱ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۲۸ تا ۳۲ میلی‌متر و طول گوش ۱۳ تا ۱۷ میلی‌متر است. رنگ پشت بدن دارچینی مخلوط با سیاه و زیر بدن سفید است. حد فاصل رنگ پشت و زیر بدن کاملاً مشخص است. لاله گوش نخودی و حاشیه آن سیاه است. دم دو رنگ، در زیر نخودی صورتی و در بالا دارچینی است که در انتها به موهای خاکستری ختم می‌شود.

ویژگی‌های زیستی: چوندهای شب‌گرد و اجتماعی است. از سایر ویژگی‌های زیستی این گونه اطلاعاتی وجود ندارد.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: در جنگل‌های گرمسیری و علفزارهای حاشیه منابع آبی زندگی می‌کند. تا کنون از ۶۰ کیلومتری جنوب کرمان گزارش شده است. با توجه به پراکندگی این گونه در افغانستان و پاکستان، احتمالاً پراکندگی وسیع‌تری به خصوص در شرق ایران داشته باشد. هیچ اطلاعاتی از فراوانی این گونه موجود نیست.

وضعیت حفاظتی: اگرچه گزارش‌های اندکی از این گونه موجود است اما به دلیل وجود زیستگاه‌های مناسب که تحت تخریب قرار ندارند و احتمال داشتن جمعیت‌های بزرگ در طبقه «کمترین نگرانی» (LC) فهرست سرخ IUCN قرار دارد. پراکندگی شناخته شده این گونه در ایران بسیار محدود است و نیازمند بررسی‌های زیست‌شناختی و بوم‌شناختی مقدماتی است.

Family: Muridae

خانواده: موش‌ها

Order: Rodentia

راسته: جوندگان

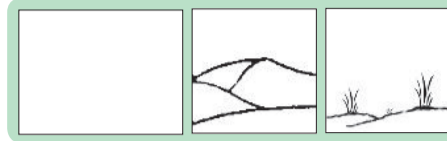
ویژگی‌های ظاهری: طول سر و بدن ۸۹ تا ۱۰۶ میلی‌متر، طول دم ۱۰۹ تا ۱۴۳ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۲۶ تا ۳۱ میلی‌متر، طول گوش ۱۳ تا ۱۷ میلی‌متر و وزن ۱۷ تا ۳۰ گرم است. شباهت زیادی به جربیل بلوچی دارد. موهای بدن بلند، نرم و انبوه، رنگ سطح پشتی بدن قهوه‌ای روشن مخلوط با حنایی، پایین بدن از زیر صورت تا زیر دم کاملاً سفید و حدفاصل رنگ پشت و زیر بدن کاملاً مشخص است. طول دم از طول سر و بدن بیشتر و کاملاً از مو پوشیده شده است. موهای انتهایی دم بیشتر رشد کرده و دسته موی کوچکی را تشکیل می‌دهد. چشم‌ها درشت و لاله گوش به نسبت بزرگ است. دست و پا بلند و باریک و کف پا از موهای کوتاه سفید رنگ پوشیده شده است.

ویژگی‌های زیستی: شب‌گرد است ولی گاهی اوقات روزها نیز دیده می‌شود. جوندهای انفرادی است. لانه این گونه ساختاری گسترده و وسیع با ۳ تا ۴ دهانه دارد. عمق اتاقک لانه از سطح زمین حداکثر ۱۲۵ سانتی‌متر است. از سطح دریا تا ارتفاع ۱۲۵۰ متر دیده می‌شود. گستره دمایی بین ۱۵ تا ۳۳ درجه سانتی‌گراد را تحمل می‌کند. درباره تولیدمثل این گونه اطلاعات اندکی وجود دارد.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: تپه‌های شنی متحرک و تاغ‌زارها در زیستگاه‌های استپی و بیابانی، در استان‌های سیستان و بلوچستان، کرمان و خوزستان زیستگاه این گونه است. هیچ اطلاعاتی از فراوانی این گونه در کشور موجود نیست.

وضعیت حفاظتی: در طبقه «کمترین نگرانی» (LC) فهرست سرخ IUCN قرار دارد.

جربیل چیزمن (پاسفید) *Gerbillus cheesmani* Cheesman's Gerbil

External Features: HB 89-106 mm, T 109-143 mm, HF 26-31 mm, E 13-17 mm and, W 17-30 gr. It is very similar to Baluchistan gerbil. The pelage is long, soft and dense. The general dorsal coloration is bright brown mixed with russet; the whole ventral surface is pure white. The line of demarcation along the flanks is quite distinct. Tail is longer than head-body length and completely covered with hair. There are longer hairs on terminal part of the tail which form a small tuft. Eyes are big and pinna is relatively large. The limbs are long and slender. The soles are covered with short white hair.

Biological Features: This is a nocturnal gerbil but is sometimes observed during the day. It is a solitary animal. The burrow system has a complex structure with 3 to 4 openings. The depth of the nest chamber is 125 cm below the surface. The species is observed from sea level to 1250 m, a.s.l. It tolerates temperatures from 15 to 33 degree Celsius. There is scant information on its reproduction.

Habitat, Distribution and Abundance: Habitat consists of moving sand dunes and areas covered with *Haloxylon* in steppes and deserts of Sistan and Baluchistan, Kerman and Khuzestan provinces. There is no information available on the population abundance of this species.

Conservation Status: It is categorized as "Least Concern" (LC) by the IUCN.

External Features: HB 75-90 mm, T 85-121 mm, HF 21-25 mm, and E 11-16 mm. Tail is relatively thick and there is no terminal tuft. It is larger than Baluchistan gerbil and has grey ears. The hind feet are robust and rather wide; the soles are entirely naked. The Dorsal fur is grayish-brown and sometimes russet brown. The ventral is pure white; the line of demarcation along flanks is very distinct. In addition to a white patch that occurs above and behind the eyes, a black distinct patch is observed below the eyes that extend to the base of the ears and partly to cheeks.

Biological Features: Mesopotamian gerbil is gregarious and nocturnal; showing more activity at dusk and dawn. Contrary to other gerbils, it is less adapted to life in deserts and exhibits marked degree of water dependence. It builds burrows on small sandy or gravel hills. Burrows usually have 1 to 5 narrow openings. Main nest lies in the deepest part of the burrow and is lined with soft plant material. This gerbil can breed throughout the year and after a gestation period of 20 to 22 days, 2 to 8, on the average 5, young are born. Young are born naked and helpless; the eyes open after 16 days and weaning commences at 24 days. The principal predators are domestic cats, jackals and the Small Indian Mongoose.

Habitat, Distribution and Abundance: Lives in brush lands along rivers and also in agricultural lands around Dez, Karkheh and Karoon rivers in Khuzestan Province. There is no information available on the population abundance of this species.

Conservation Status: It is categorized as "Least Concern" (LC) by the IUCN due to wide distributions and appropriate populations. However, agriculture is developing in its habitats. So, some studies on the species are needed.

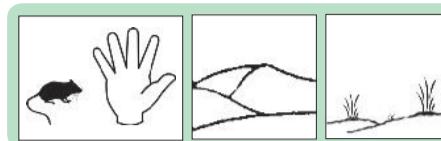
ویژگی‌های ظاهری: طول سر و بدن ۷۵ تا ۹۰ میلی‌متر، طول دم ۸۵ تا ۱۲۱ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۲۱ تا ۲۵ میلی‌متر و طول گوش ۱۱ تا ۱۶ میلی‌متر است. دم ضخیم بوده و دسته موی انتهایی ندارد. لاله گوش خاکستری رنگ و از جربیل بلوچی بزرگتر است. پاهای پهن و ضخیمی دارد که کف آنها برهنه است. رنگ موهای پشت بدن قهوه‌ای تیره و گاهی مایل به خنایی است. زیر بدن کاملاً سفید و حدفاصل رنگ پشت و زیر بدن در پهلوی کاملاً مشخص است. علاوه بر لکه سفید رنگی که در بالا و عقب چشم‌ها قرار دارد، لکه سیاه رنگ واضحی نیز از پایین چشم‌ها تا قاعده گوش‌ها و کمی هم روی گونه دیده می‌شود.

ویژگی‌های زیستی: جوندگی اجتماعی و شب‌گرد است. هنگام طلوع و غروب آفتاب فعالیت بیشتری دارد. بر خلاف سایر جربیل‌ها برای زندگی در مناطق خشک و بیابانی سازگاری ندارد و به آب احتیاج دارد. روی تپه‌های کوچک شنی یا سنگلاخی لانه می‌سازد. لانه معمولاً دارای ۱ تا ۵ سوراخ باریک است. لانه اصلی در عمیق‌ترین قسمت قرار دارد و کف آن از مواد گیاهی پوشیده شده است. در سراسر سال قادر به تولیدمثل است. مدت آبستنی ۲۰ تا ۲۲ روز است و در هر زایمان بین ۲ تا ۸ و به طور میانگین ۵ بچه می‌زاید. نوزادان هنگام تولد بدون مو و کاملاً به مادر وابسته هستند. چشم نوزادان بعد از ۱۶ روز باز می‌شود و تا ۲۴ روز شیر می‌خورند. طعمه خواران اصلی این گونه گربه خانگی، شغال و خدنگ کوچک است.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: بوته‌زارهای مجاور رودخانه‌ها و اراضی کشاورزی را برای زندگی انتخاب می‌کند و در اطراف رودخانه‌های دز، کرخه و کارون در استان خوزستان پراکندگی دارد. هیچ اطلاعاتی از فراوانی این گونه در کشور موجود نیست.

وضعیت حفاظتی: به علت پراکندگی وسیع و داشتن جمعیت‌های مناسب در طبقه «کمترین نگرانی» (LC) فهرست سرخ IUCN قرار دارد. البته این گونه با گسترش کشاورزی در زیستگاه‌هایش مواجه است. بنابراین، بررسی وضعیت این گونه ضروری است.

External Features: HB 70-90 mm, T 108-125 mm, HF 19-22 mm, E 11-13 mm, and W 10-15 gr. It has a small size as the house mouse. Tail is long (1.5 times of the head-body length) and well covered with hair throughout its length and ends with a small tuft. The body fur is long, soft and dense. Eyes are large and muzzle is narrow. Moustaches are well grown and black and white in color. There are 5 toes in each foot with naked soles. The color of the upper parts of the body is light brown with a shadow of gray and the face is covered with lighter fur. A white crescentic area is present above the eye and base of the ear. The fur of the under parts, from cheeks to tail, is pure white. The boundary between upper and lower parts on the flanks is quite demarcated.

Biological Features: Baluchistan gerbil is nocturnal and feeds on graminaceous plants, seeds and buds that provide it with the necessary water. Digs complex burrows (more than 1.5 m long) under a bush. It breeds in winter and early spring and 2 to 5 young are born in each litter. Young are born naked with closed eyes.

Habitat, Distribution and Abundance: Baluchistan gerbil lives in desert and steppe habitats of central and southern Iran and also Qeshm Island in Persian Gulf. In its distribution range it is only absent in high mountainous ranges, dry plains and bare slopes of the hills. In coastal areas, it is found among fixed sand dunes. It is also found in palm groves, agricultural fields and even houses. Density is often over 50 gerbils per ha.

Conservation Status: Since it lives in deserts and does not cause damage to agricultural fields, populations face no serious threat. IUCN has categorized it as "Least Concern" (LC).

ویژگی‌های ظاهری: طول بدن ۷۰ تا ۹۰ میلی‌متر، طول دم ۱۰۸ تا ۱۲۵ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۱۹ تا ۲۲ میلی‌متر، طول گوش ۱۱ تا ۱۳ میلی‌متر و وزن ۱۰ تا ۱۵ گرم است. جنه‌ای کوچک و تقریباً به اندازه موش خانگی دارد. دم بلند (حدود یک و نیم برابر طول بدن) و کاملاً با مو پوشیده شده و قسمت انتهایی نیز دسته مویی تشکیل شده است. موهای بدن بلند، نرم و انبوه است. چشم‌های درشت و پوزه‌ای باریک دارد. سبیل‌ها خوب رشد کرده و سیاه و سفید است. دست و پا پنج انگشت دارد و کف آنها برهنه است. رنگ پشت بدن قهوه‌ای روشن با سایه خاکستری، رنگ موهای صورت روشن‌تر از پشت بدن و در بالای چشم و قاعده گوش یک لکه سفید وجود دارد. رنگ موهای زیر بدن از پوزه تا دم یکدست سفید است. در دو طرف بدن حدفاصل رنگ پشت و زیر بدن کاملاً مشخص است.

ویژگی‌های زیستی: شب‌گرد است. از گیاهان علفی، دانه‌ها و جوانه‌ها تغذیه می‌کند که آب مورد نیاز بدن را نیز تامین می‌کنند. لانه‌های پیچیده‌ای که بیش از ۱/۵ متر طول دارند در زیر بوته‌ها حفر می‌کند. زمستان و اوایل بهار تولیدمثل کرده و هر بار ۲ تا ۵ بچه می‌زاید. بچه‌ها با چشمان بسته و بدن بدون مو متولد می‌شوند.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: در زیستگاه‌های بیابانی و استپی مناطق مرکزی و جنوبی ایران و همچنین جزیره قشم یافت می‌شود. در گستره پراکندگی‌اش تنها در مناطق مرتفع کوهستانی و دشت‌های کاملاً خشک و دامنه تپه‌های بدون علف دیده نمی‌شود. در نواحی ساحلی در میان تپه‌های ثابت شنی زندگی می‌کند. در نخلستان‌ها، مزارع و گاهی در خانه‌ها نیز دیده می‌شود. اغلب با تراکم بیش از ۵۰ جریل در هکتار مشاهده می‌گردد.

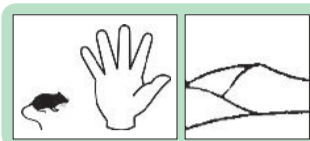
وضعیت حفاظتی: به دلیل زندگی در مناطق بیابانی و عدم آسیب به اراضی کشاورزی، خطری نسل این گونه را تهدید نمی‌کند. در طبقه «کمترین نگرانی» (LC) فهرست سرخ IUCN قرار دارد.

Gerbillus henleyi

جربیل کوتوله

Pygmy Gerbil

External Features: HB 52-75 mm, T 73-107 mm, HF 15-20 mm, E 7-10 mm, and W 6-12 gr. It is the smallest gerbil in Iran. Pelage on the back is grayish brown with white spots on the back of the ears and on rump (near tail). Under-parts are pure white. The soles of the feet are naked and terminal tuft of the tail is spindle shaped, dark in color and not dense.

Biological Features: It is nocturnal and very agile. The burrow is a simple structure with small entrance (diameter of 1 to 2 cm) which the animal plugs it during the day. Mostly feeds on seeds.

Habitat, Distribution and Abundance: Lives in extreme desert habitats, sand dunes with halophytic plants and rocky plains. It is so far reported only from Abar Kouh playa in Yazd province. There is no information available on the population abundance of this species.

Conservation Status: It is categorized as "Least Concern" (LC) by IUCN due to wide distribution and perhaps high populations. The reported site in Iran is far away from the most eastern location reported from Jordan. Therefore, a study on its distribution and ecology is needed to establish a base for evaluating the appropriate conservation status of the species in Iran.

ویژگی‌های ظاهری: طول بدن ۵۲ تا ۷۵ میلی‌متر، طول دم ۷۳ تا ۱۰۷ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۱۵ تا ۲۰ میلی‌متر، طول گوش ۷ تا ۱۰ میلی‌متر و وزن ۶ تا ۱۲ گرم است. از تمام جربیل‌های ایران کوچک‌تر است. رنگ موهای پشت قهوه‌ای خاکستری تیره است که در پشت گوش‌ها و کفل (نزدیک دم) لکه‌های سفید رنگ دیده می‌شود. رنگ زیر بدن کاملاً سفید است. کف پاها برهنه و دسته موهای انتهای دم کم مو، دوکی شکل و تیره رنگ است.

ویژگی‌های زیستی: شب‌گرد و بسیار متحرک است. لانه بسیار ساده است و ورودی بسیار کوچک (قطر ورودی لانه ۱ تا ۲ سانتی‌متر) آن را در روز می‌بندد. بیشتر از دانه‌ها تغذیه می‌کند.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: در زیستگاه‌های کاملاً بیابانی، تپه‌های شنی با بوته‌های شور پسند و دشت‌های سنگلاخی خشک زندگی می‌کند. تا کنون از کویر ابرکوه در استان یزد گزارش شده است. هیچ اطلاعاتی از فراوانی این گونه در کشور موجود نیست.

وضعیت حفاظتی: به دلیل پراکندگی وسیع و احتمال دارا بودن جمعیت‌های بزرگ در طبقه «کمترین نگرانی» (LC) فهرست سرخ IUCN قرار دارد. گزارش این گونه در ایران فاصله بسیار زیادی تا شرقی‌ترین پراکندگی این گونه در کشور اردن دارد، لذا بررسی پراکندگی و تهیه اطلاعات بوم‌شناسی پایه برای بررسی وضعیت حفاظتی این گونه ضروری است.

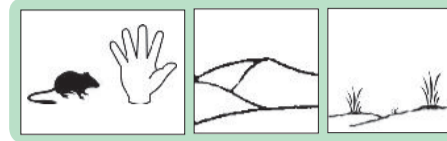
ویژگی‌های ظاهری: طول سر و بدن ۹۰ تا ۱۱۵ میلی‌متر، طول دم ۱۰۰ تا ۱۴۵ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۲۵ تا ۳۵ میلی‌متر، طول گوش ۱۲ تا ۱۵ میلی‌متر و وزن ۵۱ گرم است. جوندهای با اندازه متوسط و بدنی به نسبت باریک است. شباهت زیادی به جرد لیبی دارد ولی جثه‌اش کوچکتر و رنگ ناخن‌ها زرد رنگ است. طول دم تقریباً به اندازه طول سر و بدن و گاهی کمی بلندتر است. موهای دم خیلی کوتاه است و فقط از یک سوم انتهایی به تدریج موهای بلند و سیاه رنگ دیده می‌شود که تشکیل دسته موی انتهایی را می‌دهد. بدن از موهای نرم و بلندی پوشیده شده است. رنگ موهای پشت بدن قهوه‌ای روشن مخلوط با سیاه و زیر بدن سفید است. حدفاصل رنگ پشت و زیر بدن کاملاً مشخص است. گوش‌ها از جرد لیبی کوچک‌تر است. دندان‌های پیشین به طرف پایین و عقب امتداد داشته و سطح جلوی آنها نارنجی رنگ است.

ویژگی‌های زیستی: شب‌گرد است و زندگی اجتماعی دارد. در مناطق بیابانی و بیشتر روی تپه‌ها لانه می‌سازد. لانه از سوراخ‌های زیادی تشکیل می‌شود و اغلب در انتهای عمیق‌ترین حفرات زندگی می‌کند. بیشتر از قسمت‌های ابدار گیاهان و دانه بوته‌ها، سرگین شتر و الاغ و گاهی هم از حشراتی مانند ملخ و جیرجیرک تغذیه می‌کند. مقدار زیادی مواد غذایی برای زمستان ذخیره می‌کند. می‌تواند تا ۱۰ کیلومتر برای جستجوی غذا از لانه دور شود. تقریباً در سراسر سال تولیدمثل می‌کند ولی فعالیت جنسی بیشتر در بهار و اوایل تابستان است. دوران آبستنی بین ۲۲ تا ۲۴ روز است و بین ۱ تا ۵ و به طور متوسط ۳ بچه می‌زاید. گاهی تا ۷ جنین هم در رحم ماده‌ها دیده می‌شود. طول عمر در اسارت ۵ سال است.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: شنزارها و بوته‌زارهای خشک در زیستگاه‌های بیابانی را ترجیح می‌دهد و در مناطق مرتفع و کوهستانی دیده نمی‌شود. حداکثر در ارتفاع ۱۰۰۰ متری از سطح دریا دیده می‌شود. در اکثر مناطق ایران به جز شمال غربی و جنگل‌های هیرکانی پراکندگی دارد. هیچ اطلاعاتی از فراوانی این گونه در کشور موجود نیست.

وضعیت حفاظتی: به خاطر پراکندگی وسیع در طبقه «کمترین نگرانی» (LC) فهرست سرخ IUCN قرار دارد. در حال حاضر خطری نسل این گونه را تهدید نمی‌کند.

جرد سان‌دوال (ناخن‌زرد) Sundeval's Jird

External Features: HB 90-115 mm, T 100-145 mm, HF 25-35 mm, E 12-15 mm and W 51 gr. It is a rodent with medium size and elongated body. It is very similar to Lybian jird but the body is smaller with yellow claws. Tail length is about the length of head-body and occasionally a little longer. Tail hairs are very short and only tall black hairs appear from the final one third forming a terminal bundle at the end. Body is covered with tall soft hairs. The color of the upper side is light brown mixed with black and under side is white. The boundary between upper and lower parts is quite distinct. Ears are smaller than ears of Lybian jird. The upper incisors curve down and backward and their outer surface is orange.

Biological Features: Sundeval's Jird is a nocturnal and social species. The burrow is usually built in hilly desert areas. Burrows have many opening holes and the animal lives in the deepest burrow. Food consists of fresh plant parts and seeds of bushes, dung from camels and donkeys and sometimes insects as grasshoppers and crickets. Foraging can take place up to 10 km from the burrow. A great deal of food is stored for winter. Breeds throughout the year but sexual activity takes place mainly in spring and early summer. Gestation period is 22 to 24 days and from 1 to 5 (on the average 3) young are born. Sometimes, up to 7 fetuses are observed in the uterus. Longevity is about 5 years in captivity.

Habitat, Distribution and Abundance: Sand dunes and dry habitats in deserts areas are preferred. They are not observed in highlands and mountainous areas. The species' peak elevation is less than 1,000 m., a.s.l. With the exception of north western parts and Caspian forests, they live throughout Iran. There is no information available on the population abundance of this species.

Conservation Status: It is categorized as "Least Concern" (LC) by the IUCN due to wide distribution. Currently the species is not facing a special threat.

Meriones hurrianae
Indian Desert Jird

جرد بیابانی هندی

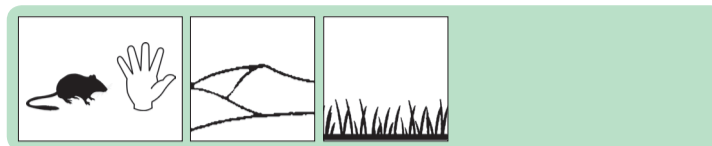

External Features: HB 125-142 mm, T 138-145 mm, HF 30-34 mm, and E 12-13 mm. It is a medium sized jird with relatively short and rough hairs. The fur on the upper part is sandy grayish-buff color, on fore and hind feet lighter and on ventral side has a grayish or creamy color. There is no demarcation line between color of the fur on back and lower side. Tail is as long as head-body length. The color of upper part of the tail is the same as upper part of the body and lower side of the tail is lighter. Brown hairs cover the middle of the tail and form a small terminal tuft towards the end. Fore feet and hind feet are thick with long black claws. Ears are short and somewhat triangular and eyes are relatively small.

Biological Features: It is diurnal and gregarious. This jird is mainly active in mornings and evenings and remains in the burrow during the hot mid-day hours in summer. It is active throughout the day in winter. Feeds mainly on seed, leaves and sprouts of plants.

Habitat, Distribution and Abundance: Coastal bush lands, low hills and agricultural fields in south eastern Iran from Chabahar to Bandar Abbas are habitats for the species and are relatively abundant.

Conservation Status: It is categorized as "Least Concern" (LC) by the IUCN due to its large and widely distributed populations.

ویژگی‌های ظاهری: طول سر و بدن ۱۲۵ تا ۱۴۲ میلی‌متر، طول دم ۱۳۸ تا ۱۴۵ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۳۰ تا ۳۴ میلی‌متر و طول گوش ۱۲ تا ۱۳ میلی‌متر است. جردی با اندازه متوسط و موهای به نسبت کوتاه و خشن است. رنگ موهای پشت بدن خاکستری مخلوط با زرد، روی دست و پا و صورت روشن‌تر و رنگ موهای سطح پایین بدن خاکستری روشن است و حدفاصلی بین رنگ پشت و زیر بدن وجود ندارد. طول دم تقریباً به اندازه طول سر و تنه است. رنگ دم در سطح پشتی مانند پشت بدن و زیر دم روشن‌تر است. از وسط دم به طرف انتها موهای قهوه‌ای رنگی روئیده که تشکیل دسته موی انتهایی کوچکی را می‌دهد. دست و پا کلفت با ناخن‌های بلند و سیاه رنگ، گوش‌ها کوتاه و تا حدی مثلثی شکل و چشم‌ها به نسبت کوچک است.

ویژگی‌های زیستی: روزگرد و اجتماعی است. ساعات گرم روز را در لانه می‌ماند و بیشتر صبح و عصر فعال است ولی در زمستان تمام روز فعال است. بیشتر در زمین‌های نرم و شنی لانه می‌سازد. از دانه، برگ و جوانه بوته‌ها تغذیه می‌کند.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: بوته‌زارهای ساحلی، تپه ماهورهای کوتاه و اراضی کشاورزی واقع در جنوب شرقی ایران، از چابهار تا بندر عباس زیستگاه این گونه است و به نسبت فراوان است.

وضعیت حفاظتی: جرد هندی به خاطر پراکندگی وسیع و جمعیت‌های فراوان در طبقه «کمترین نگرانی» (LC) فهرست سرخ IUCN قرار دارد.

External Features: HB 120-165 mm, T 120-168 mm, HF 30-37 mm, E 13- 21 mm, and W 65-80 gr. It is a medium sized jird closely similar to *Meriones persicus* and occurring in approximately the same areas. Tail length is as long as head-body length or usually shorter. Ears are small relative to body size. Fur on dorsal side is yellowish-grey or sandy color with a sprinkling of black-tipped hairs. The hair on ventral surface of the body is dirty white. Fur of dorsal and ventral side is well demarcated on the flanks. Tail is light brown to rufous. Longer dark hairs extend in a dorsal crest for the distal one-third of the tail and form the terminal black tuft. With the exception of the naked band on the heel of hind feet, sole is covered with hair. Claws are black or very dark brown.

Biological Features: It is nocturnal and gregarious. In hot summer days, it seldom gets out of the burrow in mid-day. Burrows are dug under bushes or next to irrigation ditches. There are 2 to 8 entrances to each burrow system. In soft grounds, depth of the burrow reaches 1.5 m. They feed on plants and store food for the winter. Mating takes place in winter and spring and two litters are born per year each composing of 3 to 7 young.

Habitat, Distribution and Abundance: Habitat for the species includes bush lands, Saxaul shrub lands and edges of cultivations. It is reported from many areas in Iran except Hyrcanian forests, High Mountains and coastal areas in south. It is abundant rodent.

Conservation Status: it is categorized as "Least Concern" (LC) by the IUCN due to wide distribution and lack of special threat.

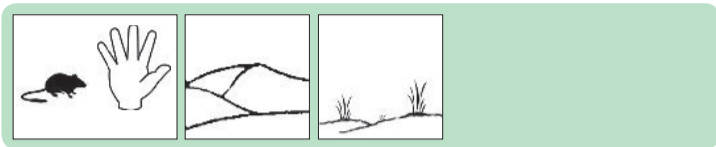
ویژگی‌های ظاهری: طول سر و بدن ۱۲۰ تا ۱۶۵ میلی‌متر، طول دم ۱۲۰ تا ۱۶۸ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۳۰ تا ۳۷ میلی‌متر، طول گوش ۱۳ تا ۲۱ میلی‌متر و وزن ۶۵ تا ۸۰ گرم است. جثه‌ای متوسط دارد و طول دم تقریباً هم اندازه طول سر و بدن یا اغلب کمی کوتاه‌تر است. گوش‌ها نسبت به اندازه بدن کوچک است. رنگ سطح پشتی بدن نخودی مخلوط با قهوه‌ای روشن است. موهای کاملاً سیاه منفردی در قسمت عقبی پشت بدن دیده می‌شود. موهای زیر بدن سفید چرک و حدفاصل موهای پشت و زیر بدن در پهلوها مشخص است. دمی به رنگ قهوه‌ای روشن مایل به حنایی دارد. از یک سوم قسمت انتهایی دم، موهای تیره رنگ در سطح پشتی به تدریج تا نوک دم بلندتر شده و در انتها تشکیل منگوله یا دسته موی انتهایی پرمو و سیاه رنگی را می‌دهد. کف پا فقط در پاشنه دارای نواری باریک و برهنه است و در بقیه قسمت‌های پا کاملاً از مو پوشیده شده است. رنگ ناخن‌ها در دست و پا در سطح فوقانی تیره و در سطح پایین و نوک آن روشن است.

ویژگی‌های زیستی: روزگرد است. تابستان‌ها در اواسط روز که هوا گرم‌تر است کمتر از لانه خارج می‌شود. به صورت گروهی زندگی می‌کند. لانه خود را زیر بوته‌ها یا کنار جوی‌های کشتزارها حفر می‌کند. لانه دارای ۲ تا ۸ ورودی است. عمق لانه در زمین‌های نرم گاهی به ۱/۵ متر می‌رسد. از گیاهان تغذیه می‌کند و برای زمستان اندوخته غذایی تهیه می‌کند. معمولاً در زمستان و بهار جفت‌گیری می‌کند. در سال حداقل ۲ بار تولیدمثل کرده و هر بار ۳ تا ۷ بچه می‌زاید.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: بوته‌زارها، تاغ‌زارها و اطراف اراضی کشاورزی زیستگاه این گونه است و به جز جنگل‌های هیرکانی، کوه‌های مرتفع و سواحل جنوب از اکثر مناطق ایران گزارش شده است. جوندهای فراوان است.

وضعیت حفاظتی: به دلیل پراکندگی وسیع و نداشتن تهدیدی خاص در طبقه «کمترین نگرانی» (LC) فهرست سرخ IUCN قرار دارد.

External Features: HB 70-100 mm, T 85-110 mm, HF 24-29 mm, E 10-16 mm and W 15-20 gr. It is a small gerbil with a relatively long and slender tail. Length of the tail is longer than head-body length and is completely covered with hairs. The hairs of terminal part of the tail are long and form a bundle. The color of tail is brownish-red mixed with light brown and lighter than upper parts of the body and no black sign is observed. Ears are small. Color of the upper part is orange light-brown and sporadic long black hairs are observed. Under parts of the body is covered with white hairs and the boundary between brown upper part and light under part is visible on the flanks. Soles of feet are completely covered with hair.

Biological Features: It is nocturnal during spring and summer while diurnal in fall. It is a social animal. Mainly feeds on seeds and fresh plant parts but it feeds on insects too. Burrows are built under the roots of thorny bushes and shrubs to avoid predators. The reproductive period occurs from February or March until beginning of October, and in favorable conditions it may last throughout the year. Females usually give birth to three litters per year. Litter size is about 6 young. Longevity is about 6 years.

Habitat, Distribution and Abundance: Habitat includes sandy deserts and areas with clay soils in semi-deserts. The species has been reported so far from eastern and central Iran from North Khorasan, Khorasan Razavi, and Kerman provinces. There is no information available on the population abundance of this species.

Conservation Status: It is categorized as "Least Concern" (LC) by the IUCN due to wide distribution and lack of special threat against the species.

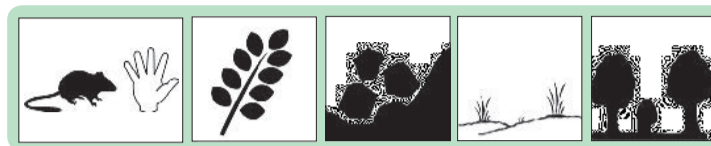

ویژگی‌های ظاهری: طول سر و بدن ۷۰ تا ۱۰۰ میلی‌متر، طول دم ۸۵ تا ۱۱۰ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۲۴ تا ۲۹ میلی‌متر، طول گوش ۱۰ تا ۱۶ میلی‌متر و وزن ۱۵ تا ۲۰ گرم است. جربیل کوچکی است با دمی به نسبت بلند و باریک که طول آن از طول سر و تنه بیشتر است. دم کاملاً از مو پوشیده شده است و موهای انتهایی آن بلند و تا حدی تشکیل دسته موهای انتهایی را می‌دهد. دم به رنگ حنایی مخلوط با قهوه‌ای کم‌رنگ و روشن‌تر از پشت بدن است و آثار سیاهی در آن دیده نمی‌شود. گوش‌ها کوچک هستند. رنگ پشت بدن قهوه‌ای کم‌رنگ مایل به نارنجی است و موهای بلند و سیاه رنگی به صورت تک‌تک در پشت بدن دیده می‌شود. سطح شکمی بدن از موهای سفید پوشیده شده است و حدفاصل رنگ قهوه‌ای پشت و سفید پایین بدن در پهلوها مشخص است. کف پاها کاملاً از مو پوشیده شده است.

ویژگی‌های زیستی: در بهار و تابستان شب‌گرد و در پاییز سراسر روز فعال است. زندگی اجتماعی دارد. بیشتر از دانه و قسمت‌های آبدار گیاهان تغذیه می‌کند اما رژیم غذایی حشره‌خواری نیز دارد. لانه را در زیر ریشه بوته‌ها و درختچه‌های خاردار حفر می‌کند تا در مقابل شکارگران آسیب‌پذیری کمتری داشته باشد. معمولاً از اواخر بهمن تا اواسط مهر ماه تولیدمثل می‌کند (در شرایط مناسب در تمام طول سال). ماده معمولاً تا ۳ بار در سال زادآوری داشته و هر بار تا ۶ بچه می‌زاید. طول عمر حدود شش سال است.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: زیستگاه این گونه خاک‌های رسی در مناطق نیمه بیابانی و تپه‌های شنی با پوشش گیاهی درختچه‌ای است. حضور این گونه تاکنون از مناطق شرقی و مرکزی ایران در استان‌های خراسان شمالی، خراسان رضوی و کرمان گزارش شده است. هیچ اطلاعاتی از فراوانی این گونه در کشور موجود نیست.

وضعیت حفاظتی: جرد نیمروز به خاطر گستردگی فراوان و نداشتن تهدیدی خاص، در طبقه «کمترین نگرانی» (LC) فهرست سرخ IUCN قرار دارد.

ویژگی‌های ظاهری: طول سر و بدن ۱۲۰ تا ۱۹۸ میلی‌متر، طول دم ۱۵۰ تا ۱۹۵ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۳۵ تا ۴۲ میلی‌متر، طول گوش ۲۰ تا ۲۵ میلی‌متر و وزن ۵۵ تا ۱۰۰ گرم است. دم بلندتر از طول سر و بدن دارد. رنگ موهای پشت بدن نخودی قهوه‌ای است و سایه‌ای از قهوه‌ای یا سیاه در آن دیده می‌شود. رنگ سطح شکمی بدن از زیر صورت تا دم کاملاً سفید است. دم به طور کامل از مو پوشیده شده است. موها در یک سوم انتهایی دم به تدریج بلندتر شده و تشکیل یک دسته موی انتهایی را می‌دهد. دم دو رنگ است، سطح پشتی آن به رنگ پشت بدن و سطح زیرین سفید و قهوه‌ای گندمگون است. گوش‌هایی به نسبت بلند و مثلثی شکل دارد. لاله گوش در قسمت خارجی از موهای خیلی کوتاه به رنگ پشت بدن پوشیده شده و سطح داخلی آن برهنه است. پاها بلند و برای پریدن مناسب است. کف پای عقب کاملاً برهنه است و فقط در حاشیه پاشنه و پهلوهای انگشتان موهای سفیدی دیده می‌شود. ناخن‌های پا سفید رنگ است. در بالای چشم‌ها معمولاً لکه سفیدی وجود دارد.

ویژگی‌های زیستی: شب‌گرد است و اغلب به صورت انفرادی و گاهی در دسته‌های کوچک زندگی می‌کند. لانه برخلاف سایر جردها دارای انشعابات زیادی نیست. انبار ذخیره غذا وسیع است و گاهی تا ۱۰ کیلوگرم دانه و بذر گیاهان را در آن ذخیره می‌کند. همه چیز خوار است و از گیاهان سبز، غلات، میوه‌جات و حشرات تغذیه می‌کند. در تمام فصول سال فعال است ولی در فصل زمستان ممکن است مدت طولانی در لانه بماند.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: تپه ماهورها، مناطق کوهستانی، جنگل‌های زاگرس، باغ‌ها و مزارع زیستگاه این گونه است. جرد ایرانی به جز کویرها و سواحل شمالی و جنوبی در اکثر مناطق ایران دیده می‌شود و فراوان است.

وضعیت حفاظتی: به خاطر پراکندگی وسیع و جمعیت‌های فراوان در طبقه «کمترین نگرانی» (LC) فهرست سرخ IUCN قرار دارد. در حال حاضر نیاز به برنامه حفاظتی خاصی ندارد.

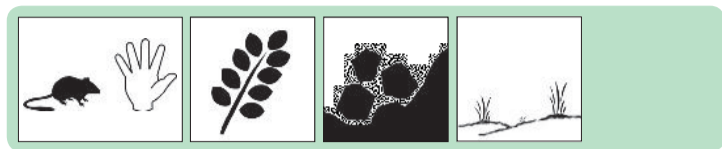
External Features: HB 120-198 mm, T 150-195 mm, HF 35-42 mm, E 20-25 mm and W 55-100 gr. Tail length is longer than head-body length. Color of the back of the body is yellowish brown with a brown or black shade. Underside of the body is white from chick to tail. Tail is totally covered with hairs. Hairs gradually become taller in the final third part of the tail which terminates with a bundle at the end. Upper side of the tail has the same color as the back of the body and lower side is white and wheat brown. Ears are relatively large and triangular in shape. Pinna on outer surface is covered with short hairs that have the color of back of the body but inner surface is bare. Hind limbs are tall and enable the animal to jump. Soles of the hind feet are bare and only on the fringes of heels and near toes are covered with white hairs. Claws of the hind limbs are white. There is usually a white patch above the eyes.

Biological Features: It is nocturnal and usually lives in small groups or solitary. Burrows have not many branches compared with other jirds. Food chamber is large and occasionally up to 10 kg of seeds and plant material is reserved there. Food consists of green plants, cereals, fruits and insects. It is active throughout the year but may stay in the burrow for long times during winter.

Habitat, Distribution and Abundance: Hills, mountainous areas, Zagros forests, orchards and fields are habitat for Persian jird. The species lives throughout the country with the exception of playas, northern and southern coastal areas and is abundant species.

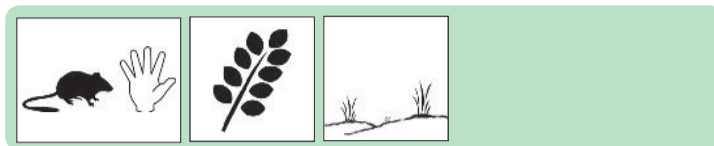
Conservation Status: It is categorized as "Least Concern" (LC) by the IUCN due to wide distribution and abundant populations. There is no need for a special conservation program.

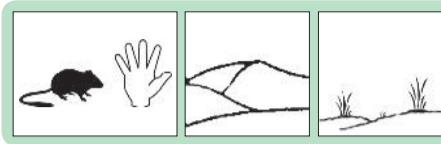
جرد وینوگرادف (پاسرخ) *Meriones vinogradovi*

Meriones zarudnyi

جرد زارودنی

Zarudny's Jird

External Features: Mean of Head-Body length 141 mm, TL 155 mm, EL 25 mm. It is similar to Persian jird but the soles of the hind feet are not naked but partly covered with hairs.

Biological Features: It is active during day and night. Burrows are built in dry soils and are sometimes observed in ruins of old houses. Young are born in spring and summer. No further information is available on its reproductive biology.

Habitat, Distribution and Abundance: Habitat includes dry steppes with elevation less than 1000 m., a.s.l. It is observed in limited area of north eastern Iran in the borders with Afghanistan and Turkmenistan.

Conservation Status: It is categorized as "Data Deficient" (DD) by the IUCN due to the lack of information on distribution, ecology, threats and conservation status.

ویژگی‌های ظاهری: میانگین طول سر و بدن ۱۴۱ میلی‌متر، میانگین طول دم ۱۵۵ میلی‌متر و طول گوش ۲۵ میلی‌متر است. شبیه جرد ایرانی است اما کف پاهای عقب برهنه نبوده و قسمتی از آن پوشیده از مو است.

ویژگی‌های زیستی: روز و شب فعال است. لانه را در خاک‌های خشک حفر می‌کند و در خانه‌های مخروبه قدیمی نیز دیده می‌شود. بچه‌ها در بهار و تابستان به دنیا می‌آیند. از سایر ویژگی‌های تولیدمثلی آن اطلاعاتی در دست نیست.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: استپ‌های خشک با ارتفاع کمتر از ۱۰۰۰ متر از سطح دریا زیستگاه این گونه است. در مناطق محدودی از شمال شرقی ایران در منطقه مرزی با افغانستان و ترکمنستان دیده می‌شود. هیچ اطلاعاتی از فراوانی این گونه در کشور موجود نیست.

وضعیت حفاظتی: به دلیل عدم اطلاعات کافی از دامنه پراکندگی و حضور این گونه، نداشتن اطلاعاتی از نیازهای بوم‌شناختی، تهدیدات و وضعیت حفاظتی در طبقه «کمبود اطلاعات» (DD) فهرست سرخ IUCN قرار دارد.

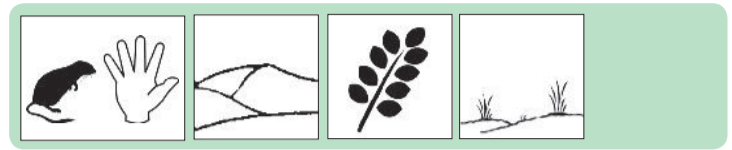

Family: Muridae

خانواده: موش‌ها

Order: Rodentia

راسته: جوندگان

External Features: HB 126-155 mm, T 126-161 mm, HF 37-40 mm, E 12-14 mm and W 285 gr. It is a large gerbil with a stocky body which is larger than all gerbils and Jirds of Iran. The upper body is yellowish orange, or dark grayish-yellow. The lower body is light yellowish-gray. The flanks are lighter than upper parts and gradually merge with lower parts. There is no clear boundary between upper and lower parts. Tail is thick and as long as head-body length. Hairs of the terminal parts of tail become taller and form a black or brown portion at the tip. Hands and specially feet are stockier and strong relative to body size. Claws are long and dark in color. Muzzle is relatively short and long black and white whiskers that some times reach 6 cm surround it. Ear is very small with black inner surface that is not often clearly observable through the fur. There are two longitudinal grooves on the surface of upper incisors compared to one in other jirds and gerbils.

Biological Features: It is diurnal and builds its burrows in sandy and clay deserts. Burrows are 1.5 to 2.5 m below the surface and have long corridors with several exits. Great gerbil is gregarious and often many burrows are observed in areas where they live. It is observed near the burrow during the day and emits a whistle like sound when disturbed. Activity reduces during winter but does not hibernate. Some times it is observed even over the snow. Food consists of vegetative materials as leaves, buds, seeds and agricultural products. Females will breed multiple times during a year with a gestation period of about 25 days. In each litter 4 to 7 young are born. Longevity of males and females are about 3 and 4 years respectively.

Habitat, Distribution and Abundance: Great gerbil inhabits rolling hills, uneven plains and agricultural fields in steppes and desert areas. So far, it has been reported from Khorasan Razavi, North Khorasan, Golestan, Sistan and Baluchestan and Esfahan provinces. There is no information available on the population abundance of this species

Conservation Status: It is categorized as "Least Concern" (LC) by IUCN due to wide distribution and large populations.

ویژگی‌های ظاهری: طول بدن ۱۲۶ تا ۱۵۵ میلی‌متر، طول دم ۱۲۶ تا ۱۶۱ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۳۷ تا ۴۰ میلی‌متر، طول گوش ۱۲ تا ۱۴ میلی‌متر و وزن حدود ۲۸۵ گرم است. جربیلی بزرگ با جثه به نسبت تنومند و از همه جردها و جربیل‌های ایران بزرگ‌تر است. رنگ سطح پشتی بدن نخودی خاکستری است و گاهی آثاری از رنگ اخراپی در آن دیده می‌شود. موهای پایین بدن نخودی مایل به سفید است. پهلوهای بدن روشن‌تر از پشت بدن و به تدریج با قسمت پایین بدن هم‌رنگ می‌شود. حدفاصل رنگ پشت و زیر بدن مشخص نیست. دم ضخیم و طول آن در حدود اندازه سر و تنه است. موهای انتهایی دم به تدریج بلندتر شده و در نوک دم تشکیل یک قسمت سیاه یا قهوه‌ای تیره را می‌دهد. دست و به خصوص پا نسبت به جثه حیوان کلفت و قوی است. ناخن‌ها بلند و تیره رنگ‌اند. پوزه تا اندازه‌های کوتاه و در اطراف آن تعداد زیادی سبیل‌های سیاه و سفید روییده است که طول آنها گاهی به ۶ سانتی‌متر می‌رسد. گوش خیلی کوچک است و اغلب از داخل موها به وضوح دیده نمی‌شود و سطح داخلی آنها سیاه است. سطح جلویی هر یک از دندان‌های پیشین بالا دو شیار طولی دارد در صورتی که در سایر جردها و جربیل‌ها یک شیار دارد.

ویژگی‌های زیستی: روزگرد است. در زمین‌های شنی و رسی لانه می‌سازد. لانه در عمق ۱/۵ تا ۲/۵ متری از سطح زمین قرار داشته و دارای راهروهای طولانی و خروجی‌های متعددی است. زندگی اجتماعی دارد و در محل زندگی آنها در یک ناحیه گاهی تعداد بسیار زیادی سوراخ دیده می‌شود. روزها اغلب در نزدیک لانه ظاهر می‌شود و به هنگام احساس خطر صدای سوت ماندنی تولید می‌کند. فعالیتش در زمستان کم می‌شود ولی خواب زمستانی ندارد و گاهی اوقات حتی روی برف مشاهده می‌شود. از مواد گیاهی مانند برگ، جوانه، دانه و محصولات کشاورزی تغذیه می‌کند. چندین بار در سال تولیدمثل می‌کند و مدت آبستنی حدود ۲۵ روز است. معمولا ۴ تا ۷ بچه می‌زاید. طول عمر نرها حدود ۳ سال و ماده‌ها ۴ سال است.

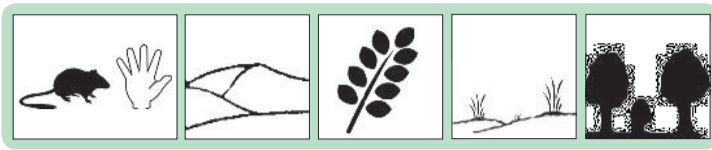
زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: تپه ماهورها، دشت‌های ناهموار و اراضی کشاورزی در زیستگاه‌های استپی و بیابانی را به عنوان زیستگاه بر می‌گزیند. تاکنون از استان‌های خراسان رضوی و شمالی، گلستان، سیستان و بلوچستان و اصفهان گزارش شده است. هیچ اطلاعاتی از فراوانی این گونه در کشور موجود نیست.

وضعیت حفاظتی: به دلیل پراکندگی وسیع و جمعیت‌های بزرگ در طبقه «کمترین نگرانی» (LC) فهرست سرخ IUCN قرار دارد.

Tatera indica
Indian Gerbil

جربیل هندی

External Features: HB 125-190 mm, T 145-205 mm, HF 20-38 mm, E 20- 36 mm, and W 100-225 gr. It is relatively big in size and rat-like. Tail is thick and bushy and usually longer than head-body length. Hairs become longer at the tip of the tail and establish a small terminal bundle. The color of upper part of the body is light brown with a black shadow. Under part is white and the boundary between upper and lower part is quite clear. Unlike any other Iranian rodent, the tail is dark above and below, and pale along the sides. Fore and hind feet are long and soles of the feet are naked. Ears are long with rounded pinnae.

Biological Features: It is nocturnal and gregarious. Burrows are 1 meter below the surface and have many exits. When threatened they run with high jumps sometimes reaching 3.5 meters. It is an omnivore feeding on plant leaves, seeds and insects. Cannibalism is observed among individuals in captivity. It can breed throughout the year. Gestation period is about 4 weeks and litter size 4 to 5. They suckle for 25 days and at the age of 10 to 16 weeks can breed. Longevity is about 7 years.

Habitat, Distribution and Abundance: Indian Gerbil is found in steppe and desert habitats of eastern, central and southern Iran and Qeshm Island in Persian Gulf with abundant populations. It lives close to agricultural fields, specially palm groves, and human settlements. The species is distributed under freezing line.

Conservation Status: Due to wide distribution and abundant populations, it is categorized as "Least Concern" (LC) by the IUCN.

ویژگی‌های ظاهری: طول بدن ۱۲۵ تا ۱۹۰ میلی‌متر، طول دم ۱۴۵ تا ۲۰۵ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۲۰ تا ۳۶ میلی‌متر، طول گوش ۲۰ تا ۳۶ میلی‌متر و وزن ۱۰۰ تا ۲۲۵ گرم است. جنه به نسبت بزرگ و رت مانند است. دم ضخیم و پرمو است و معمولاً از طول سر و تنه بلندتر است. در انتهای دم موها بلندتر شده و تشکیل دسته موی انتهایی کوچکی را می‌دهد. رنگ سطح پشتی بدن قهوه‌ای روشن همراه با سایه‌های سیاه است. رنگ زیر بدن سفید و در پهلوها حدفاصل رنگ پشت و زیر بدن کاملاً مشخص است. برخلاف بیشتر پستانداران رنگ موهای پشت و زیر دم هم‌رنگ پشت بدن و رنگ پهلوهای دم روشن است. دست و پاهایی بلند دارد که کف آنها بدون مو است. گوش‌هایی بزرگ با انتهای گرد دارد.

ویژگی‌های زیستی: شب‌گرد و اجتماعی است. لانه‌ها در عمق یک متری سطح زمین قرار داشته و چندین راه ورودی دارد. در موقع احساس خطر با جست‌های بسیار بلند که ممکن است به سه و نیم متر برسد می‌دود. همه چیزخوار است و از دانه و برگ گیاهان و حشرات تغذیه می‌کند. هم‌نوع خواری در بین افراد نگهداری شده در اسارت دیده می‌شود. در سراسر سال قادر به جفت‌گیری و تولیدمثل است. مدت آبستنی حدود ۴ هفته و تعداد بچه‌ها در هر زایمان ۴ تا ۵ عدد است. ۲۵ روز شیر می‌خورند و در ۱۰ تا ۱۶ هفته می‌توانند تولیدمثل کنند. طول عمر حدود ۷ سال است.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: در زیستگاه‌های استپی و بیابانی اکثر مناطق شرقی، مرکزی، جنوبی و جزیره قشم با جمعیت زیاد مشاهده می‌شود. اغلب در نزدیکی کشتزارها به خصوص نخلستان‌ها و مناطق مسکونی زندگی می‌کند. پراکندگی این گونه زیر مرز یخبندان است.

وضعیت حفاظتی: به دلیل پراکندگی وسیع و جمعیت زیاد آن در طبقه «کمترین نگرانی» (LC) فهرست سرخ IUCN قرار دارد.

ویژگی‌های ظاهری: طول سر و بدن ۸۵ تا ۱۱۰ میلی‌متر، طول دم ۹۵ تا ۱۲۰ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۱۷ تا ۲۰ میلی‌متر، طول گوش ۱۵ تا ۱۹ میلی‌متر و وزن ۳۰ تا ۶۰ گرم است. از نظر ظاهری شباهت زیادی به موش خانگی دارد ولی کمی از آن بزرگ‌تر است. موهای بلند، زبر و خارمانندی در سطح پشتی بدن دارد که موهای نرم بدن را به طور کامل می‌پوشاند. دم بدون مو است، معمولاً از طول سر و بدن بزرگ‌تر است و به راحتی از بدن کنده می‌شود. روی دم حلقه‌های غضروفی دیده می‌شود که حد فاصل آنها مشخص بوده و موهای ریز و کوتاهی در فواصل آنها وجود دارد. چشم‌ها و گوش‌های به نسبت بزرگی دارد. لاله گوش خاکستری رنگ بوده و حاشیه بالای آن با موهای ظریف و کوتاهی پوشیده شده است. کف دست‌ها و پاها برهنه است. رنگ موهای پشت زرد مایل به قهوه‌ای و زیر بدن سفید است. حدفاصل رنگ موهای پشت و زیر بدن کاملاً مشخص است. لکه سفیدی زیر چشم و گوش دارد.

ویژگی‌های زیستی: شب‌گرد است. در شکاف سنگ‌ها یا در حفره‌های زیر آنها لانه می‌سازد. نسبت به سرما مقاومت کمی دارد و در برابر گرسنگی مقاوم است. مدت آبستنی حدود ۵ تا ۶ هفته به طول می‌انجامد که نسبت به سایر موش‌ها طولانی‌تر است؛ به همین دلیل نوزادان کامل‌تر بوده و با چشم‌های باز و بدن مودار متولد می‌شوند. تعداد نوزادان ۲ تا ۵ عدد است. از مواد گیاهی تغذیه می‌کند. هنگامی که احساس خطر کند موهای خارمانند پشت بدن را سیخ کرده و جثه به ظاهر بزرگ‌تری پیدا می‌کند. طول عمر حدود ۵ سال است.

زیستگاه، پراکندگی و فراوانی: در بوته‌زارهای مناطق صخره‌ای و کوهستانی به نسبت گرم و خشک و گاهی در مناطق مسکونی جنوب ایران زندگی می‌کند. تا کنون حضور آن از جنوب فارس، بوشهر، هرمزگان و جنوب سیستان و بلوچستان گزارش شده است. در منطقه حفاظت شده گنو فراوان‌ترین چونده است.

وضعیت حفاظتی: به دلیل پراکندگی وسیع، داشتن گستره وسیعی از زیستگاه‌ها و نداشتن تهدیدی خاص در طبقه «کمترین نگرانی» (LC) فهرست سرخ IUCN قرار دارد. در حال حاضر نیاز به برنامه حفاظتی خاصی ندارد هر چند بررسی پراکندگی و جمعیت آن ضروری به نظر می‌رسد.

Acomys dimidiatus Eastern Spiny Mouse

موش خاردار

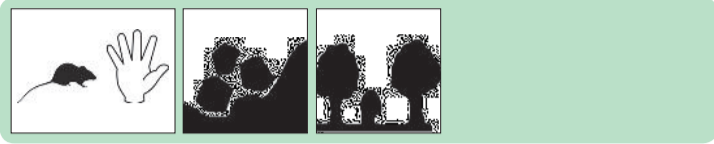
External Features: HB 85-110 mm, T 95-120 mm, HF 17-20 mm, E 15-19 mm and W 30 to 60 gr. It is similar to house mouse but somewhat larger. Tall and rough hairs (spines) cover soft hairs of the back completely. Tail is bare, scaled and usually longer than head-body length and easily breaks away. Eyes and ears are relatively large. Pinna is grey in color and its upper edge is covered with soft and short hairs. Soles of feet and hands are bare. Hairs of the back and lower parts are yellowish brown and white, respectively and clearly demarcated. There is a white spot under eye and ear.

Biological Features: It is nocturnal. The nest is built in rock crevices or cavities under them. It is sensitive to cold but can withstand shortage of food. Gestation period is 5 to 6 weeks and relatively longer than other rats. Therefore, 2 to 5 young are born with open eyes and hairy bodies. They feed on vegetative materials. When threatened they would erect the spines and would look bigger in size. Longevity is about 5 years.

Habitat, Distribution and Abundance: Lives in relatively warm bush lands of rocky and mountainous areas, and sometimes, in human habitations of southern Iran. So far it's reported from southern Fars, Bushehr, Homozgan and southern Sistan and Baluchestan of Iran. It is the most abundant rodent in Geno protected area.

Conservation Status: Due to wide distribution range, diverse habitats and lack of special threatening factor it is placed in "Least Concern" (LC) category of IUCN list. Although no conservation plan seems needed for the species, information on its populations and distribution is needed.

External Features: HB 88-130 mm, T 90-135 mm, HF 22-27 mm, E 16-20 mm, and W 22-36 gr. It is very similar to Steppe Field Mouse (*A. witherbyi*). It is distinguished from it by having a large yellow patch on the breast which sometimes mixes with the color of dorsal fur. The color of the fur on dorsal side is yellowish or reddish brown and lighter on the flanks. Ventral fur is pure white and there is a clear demarcation line on the flanks. Tail is usually longer than head-body length.

Biological Features: It is solitary and nocturnal. It is well adapted to jump and climb and could easily move among the branches of trees. It usually feeds on seeds, buds and fruits of plants and also on invertebrates. Nest is built with leaves and small herbs under trees or in burrows of moles or voles. Sometimes nests are built in the crevices of trees. Lives up to 2 years.

Habitat, Distribution and Abundance: Habitat includes Zagros woodlands. It has been reported so far from Kangavar County in Kermanshah province and Gholaman village in Lorestan province. No information is available on abundance of the species in Iran.

Conservation Status: It is categorized as "Least Concern" (LC) by the IUCN Red List.

ویژگی‌های ظاهری: طول بدن ۸۸ تا ۱۳۰ میلی‌متر، طول دم ۹۰ تا ۱۳۵ میلی‌متر، طول کف پای عقب ۲۲ تا ۲۷ میلی‌متر، طول گوش ۱۶ تا ۲۰ میلی‌متر و وزن ۲۲ تا ۳۶ گرم است. شبیه *A. witherbyi* است. با توجه به لکه سینه‌ای بزرگ و زرد رنگ که گاهی با رنگ موهای پشت یکی می‌شود شناسایی می‌شود. رنگ موهای پشت بدن قهوه‌ای مایل به زرد یا قرمز و در پهلوها روشن‌تر است. زیر بدن سفید خالص و حدفاصل رنگ پشت و زیر بدن کاملاً مشخص است. دم معمولاً از طول سر و تنه بزرگ‌تر است.

ویژگی‌های زیستی: شبگرد است و به صورت انفرادی زندگی می‌کند. قابلیت بالا رفتن و پریدن در این گونه به خوبی توسعه یافته و حتی می‌تواند بر روی تاج درختان حرکت کند. اغلب از دانه، جوانه و میوه گیاهان و همچنین از بی‌مهرگان نیز تغذیه می‌کند. لانه از برگ و علف‌های ریز در زیر تنه درختان یا در سوراخ حفرها یا ول‌ها ساخته می‌شود. برخی مواقع در شکاف درختان لانه می‌سازد. حداکثر تا ۲ سال عمر می‌کند.

زیستگاه، پراکنندگی و فراوانی: زیستگاه این گونه درختزارهای واقع در جنگل‌های زاگرس است و تاکنون از شهرستان کنگاور در استان کرمانشاه و روستای غلامان در استان لرستان گزارش شده است. از فراوانی این گونه در کشور اطلاعاتی در دست نیست. **وضعیت حفاظتی:** در طبقه «کمترین نگرانی» (LC) فهرست سرخ IUCN قرار دارد.

